

ANALÜÜSIMEMO

KELLELE EDASTAMISEKS: Toomas Tamsar, Tiit Kuuli

Teema: Valitsussektori laenamine

Eesmärk ja uurimisküsimused- Kas tööandjad võiksid toetada valitsuse laenuvõtmist, milline on teoreetiline mõju ja eduka laenamise eeltingimused?

Eesti on avaliku laenukoormusega 2,3 mld eurot e 10,2% SKP-st maailmas üks väiksemaid (165/176st). Euroopa Liidu keskmine 86,8%. Eestist tagapool või samal tasemel on vaid mõned arenguriigid või naftariigid (Venemaa, Kuveit ja Saudi Araabia nt), kellel ei ole laenamiseks siiani lihtsalt võimekust - või vastupidi – vajadust olnud.

Eesti laenukoormusest ca 2/3 kuulus keskvalitsusele ning 1/3 kohalikele omavalitsustele. Keskvalitsuse võlg koosneb nii sihtasutuste ja avalik-õiguslike asutuste laenukohustustest kui ka riigikassa võetud laenudest. Keskvalitsuse võlakoormuse hulgas kajastatakse ka Euroopa Finantsstabiilsusfondi (EFSF) poolt väljastatud laene Eestile kuuluva osakaalu ulatuses (üles ostetud Kreeka, Portugali ja Iirimaa võlakirjad). 2014. a lõpuks ulatus EFSF mõju ca 1/4ni valitsussektori võlakoormusest.

Samuti kajastuvad riigivõlas Valitsuse poolt on garanteeritud võlakohustused:

- o PERH investeeringud 43,5 mln €;
- o Kredexi käendused.

„Tegelik“ riigilaen on võetud viimati 2007-2013 riigimaanteede arenduseks 550 mln € (sellest varasem 165 mln intressimääraga 0,311% ja 385 mln intressimääraga 1,127%). Lisaks KOV laenud.

Riikide praktikast edukaimad suure võlakoormusega riigid, kellest võib-olla saaks õppida - USA ja Jaapan, kes on konkurentsivõime edetabelis vastavalt 3. ja 6. kohal. Euroopa Liidu liikmesriikidest on majanduse turgutamiseks laenu võtnud kõige rohkem (üle 100% SKP-st) Kreeka (Maailmapanga konkurentsivõime edetabelis 81¹), Itaalia (43), Portugal (38), Küpros (65), Belgia (19), Iirimaa (24) ja Hispaania (33). Eesti koht konkurentsivõime edetabelis on 30.

Eesti Panga ja kommertsbankade seisukoht on, et laenukoormust ei tohiks tõsta ja eelarve distsipliini balansist välja viia ilma mõjuva põhjuseta. St eelarves peaks olema oluline puudujääk, mida vaja finantseerida. Mõned analüütikud rõhutavad ka seda, et investering peaks ära tasuma ja vastasel juhul on surnud ring, laenu tagasimakseid peaks finantseerima uute laenudega. Eesti panga analüütikute juht ütles, et praegu nii eratarbijal kui ettevõtetel raha säästudena on, aga globaalselt ei ole ideid, kuidas see kasvama panna või kindlustunnet, et

¹ <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/competitiveness-rankings/>

investeeringutel oleks turgu. Seega on see globaalne usaldusprobleem mitte finantsprobleem. Intressid rekordiliselt madalad ja Eesti jaoks tõenäoliselt riigipõhine koefitsient soodsam kui nt Leedule, aga kindlalt seda väita ei tea, kuna Eesti pole nii sage laenaja - värske kogemus puudub. Samuti on sellega ka risk, et laenu tarbimisse suunates tõuseb surve palgakasvule veelgi ja see tuleb juba ringiga ettevõtjale tagasi. Kui see suunata infrastruktuuri arengusse, on küsimus, kas sel määral juurde laenates, mis Maastrichti lepingud meil eelarvepoliitika seisukohalt lubavad (keskpika plaani eesmärk max puudujääk 1% SKP-st), ikka parandaks konkurentsivõimet märgatavalt. Või annaks see välisinvestorile sõnumi, et eelarvedistsipliin on lõtvunud ja midagi oluliselt paremaks ei ole läinud – sellisel juhul kokkuvõttes kaotaks riik usaldust.

Fakte Eesti konkurentsivõime seisukohast:

- WEF The Global Competitiveness Report 2015-2016 kohaselt on Eesti konkurentsivõime nõrgimad kohad: turu väiksus (sh eksporditurud), innovatsiooni ja lisandunud väärtuse tase ning infrastruktuur². Need on valdkonnad, millesse laenu raha investeerides võiks konkurentsivõime paraneda ja majanduskasvust tekkinud maksutululu laenu „tagasi teenida“.
- Eesti majanduseksperdid ja ettevõtjad ise peavad Eesti konkurentsivõime suurimateks takistusteks kvalifitseeritud tööjõu puudust ja ebapiisavat nõudlust (turu suurus). Kapitali vähesust ja finantsprobleeme hinnati üheks vähimaist probleemidest (EKI Konjunktuur nr 195, detsember 2015).

² <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/economies/#indexId=GCI&economy=EST>